

W A L W E

ILMUB KAKS KORD KUUS.

•••

Toimetuse ja talituse: Uus tän. 14, Tallinnas. Sealsamas tellimiste wastuwõtmine. Kõnetr. 266 ja 348
Kontor on awatud kella 10—3 p.

Nr. 35

Teisipäewal, 7. nowembril 1922

2. aastakäik

Sisu: Esimene Eesti kaitseliitlaste protest kodanik Takso piinamise asjus Tallinna kriminaalpolitseis. Ebaloomulikud nähtused riigitööstuse alal. — Kindral Soots sõjawäe seadusandlust seletamas. — Üks wäärstinnisus Eesti rahwawäes. — Mõnda asjaajamisest meie ministeeriumides. — Walitsuse kriis. — Kus wiibib kaitsepolitsei? — Märkused jalgpalli esiwõistluste puhul. — Sõjaasjandusline ajakiri „Sõdur“. — Kas politsei „ohwitserid“?! — Kallis lõbu. — Sissesoolatud puud. — Wabelugemised. — II diiwisi laatsaret Tartus. Kirjad toimetusele.

ESIMESTE EESTI KAITSELIITLASTE PROTEST KODANIK TAKSO PIINAMISE ASJUS TALLINNA KRIMINAALPOLITSEIS.

(Waata Walwe nr. 34.)

Toimetusele on järgmine protest awaldamiseks saadetud. Kuuldawasti olla sellesisuline protest ka teistele lehtedele ja Riigikogu rühmadele saadetud.

Riigikogu esimehele.

Pöörame Riigikogu tähelepanu „Walwes“ nr. 34 ilmunud artikli „Meieaegsed inkwiisitorid“ peale, mis kriminaalpolitsei juhtiwate jõudude seadusewastast tegewust paljastab.

Meil on kindlad andmed selle kohta, et ettetoodud Takso metsik piinamine on tõesti sündinud, mille initsiaatoriks kriminaalpolitsei ülema abi Laanberg oli.

Omajal ajal sai selles asjus uurimine ettewõetud, mis pooleteise aastase uurimise järele lõpetada kawatsetakse, sest olla leitud, et Takso sugugi pekstud ega piinatud ei olewat.

See asjaolu kinnitab, et asja liig ühekülgsest aetud, mispärast ka oletada võib, et süüdlased karistamata jääwad.

Endiste Tallinna Omakaitse ja Eesti Kaitseliidu asutajate ja liikmete nimel, kelle hulka ka Takso kui endine Omakaitse ja Kaitseliidu raiooni ülem kuulus, protesteerime sarnase piiramatu omawoli tarwitamise wastu, mille eest keegi Wabariigi kodanik kaitstud ei ole ja nõuame kategooriliselt, et praegu maksew ülekuulamise süsteem põhjalikult ja täies ulatuses arutusele wõetaks ja süüdlased Takso piinamises oma teenitud karistusest ei peaseks.

Lisame juurde „Walwe nr. 34 kus ülal kirjeldatud juhtumine üksikasjalisemalt ettetoodud. (Allkirjad.)

EBALOOMULIKUD NÄHTUSED RIIGITÖÖSTUSE ALAL.

Praegu on sellest pea pool aastat tagasi, kui meie turba- ja põlewkiwitööstused tulewiku lootuste tähe all awaramad tegutsemis õigused aute põhimääruste näol omasid.

Positiivset põhijoont, millega nimetatud ettewõtete olemasolu riigi huwide kohaselt kinnitust leiaks, pole mõlema asutuste eesotsas seiswad juhtiwad jõud weel faktidega ära näidata suutnud.

Mõlemad küttelealal wõistlewad asutused, ei ole ennast projektide ja kawatsuste mähkimetest weel lahti rabeleda suutnud, millega ka ajakirjanduses wiimasel ajal ilmunud katkendid üksikute kawatusmomentide teostamisest ja liialdatud lähema tulewiku produktiooni eelarwetest ennast seletada annawad. Oleme nii mitu korda tähendanud, et riik sarnastest ettewõtetest, kui riigile majandusliselt mittetulutoowatest, loobuma peaks. Seda kirjutab meile ette juba teiste suurema riikide majanduspoliitilised katsed, kus elu praksis niisuguste operatsioonide positiivsed küljed lähema analüüserimise juures kindlaks teinud ja kerge kaalu tõttu kolikambrisse heitnud.

Kui meie uskmatud juhid sellest weel järeldusi teha ei ole suutnud, siis oleks pidanud meil kodus juba ära proowitud katsed Erkatide, keskkütte komiteede j. m. näol kõik kõhklemised eemale tõrjuma.

Kuid nii kui näeme, ei sundeta ka nendest riigile kalliks maksma läinud operatsioonidest midagi õppida, waid faktide juures tehtakse samasuguseid järeldusi, nagu see alewi kukk, kes rõdule lennanud ja sealt pilku tänawa rentslisse heites laulisi

„küll on aga ilmas palju wett”. Seletagu nüüd pääsuke, et järwedes rohkem wett leidumas, kuid kukk seda ei usu, sest et tema oma eluajal rohkem näha pole suutnud.

Selleaolise riigi majanduspoliitikast kinnipidamise wiisi juures, jääwad meie riigistatud tööstuse ettevõtted ainult naaberriikide laboreeriwateks katsejaamadeks, millised kulud aga meie täieliku südamerahuga ise katma peame.

Riiklise turbatööstuse kawatsusi ja askeldusi waadeldes peame tähendama, et temale antud kaugeleulatawate wolituste peale waatamata, tööstuse nime all otsekoheses mõttes mingisugune riikline wahtalituse äri on kujunenud, missuguse ülesande läbiwiimiseks riigil waewalt nii suurt organisatsiooni, suurema arwulise ülemuste ja kõrgemalseiswa alamuste näol tarwis oleks olnud, sest et tööstus siin agendi osa oma wahekasuga täidab, ning turba wäljawõtmise tööstusele alluwates rabades ettevõtjate kätte on ära kaubelnud, kes riigile kuuluwate turbapressidega töötawad, ning sisse pandud kapitaalid ka midagi teenima peawad.

Selleaolise asjaajamise juures, kus turwas mitme kae läbi alles turule ilmuda wõib, ei ole lootust, et tööstus üleüldse ka riigi tulude arwele midagi juure kirjutada wõib. Tööstusel wälisurule wõistlema ilmuda ei ole mõtet, sest et meie naaberriigid odawamalt produtseerida suudawad. Näituseks maksab Soomes I. sort õhukuiw turwas raha kurssi 1:8 arwesse wõttes — à 700 Emk. tonn, franko lähem raudteejaam.

Meie riigi turbatööstuse turba müügihindasid ei ole käesolewal aastal veel juletud awalikult noteerida, kuid wõime oletada, eelmist aastat arwesse wõttes, et juhatus waewalt müügihinnaks alla 1100 Emk. tonn määrata wõib, kui tööstus mitte kahjuga töötada ei taha. Siinjuures peame meelega tuletama, et meie eraettevõtted, kes kontsessioonide teel turbarabade ärakasutamisele asusid ja kindlal sammul edasi rühiwad, ikkagi riigi ettevõtetest produkti hinna suhtes, siseturu enese käes pidada suudawad, wastasel korral ei oleks nendel mõtet olnud sarnasusse ettevõttesse kapitaalid töötama panna. Kuna riigi poolt oleks see kisendaw ülekohus, kui tema, rahatrükkimise masina peale toetades, turbatööstuse alal eraalgatust lämmatama hakkaks.

Ülal kirjeldud arwesse wõttes, peame järeldusele tulema, et riigi turbatööstusel ainult kaks teed weel walida jääb, nimelt

kas rabasse sisse mahutatud paarisaja miljonilist riigiwara, piirituse ajamiseks turbast, ehk jälle elektrofitseerimiseks ära kasutada. Piirituse ajamine ei kataks esiteks kuidagi neid tööstuse juhtiwatele jõududele uue põhimääruse järele määratawaid protsentisid puhtast kasust ära, kuna teiselt poolt mõned nupukad mehed samblast piirituse ajamisega juba ette on jõudnud ja wastawa patendi omanud, mille äraostmine riigile kohane ei oleks, kuid selle juures jääb weel riigi rabade turbal ka täieline õigus protesti awaldada, kui enast samblaga ühe pulga peale asenduna leiab, nõnda et sellest kawatsusest pea midagi lootat pole, iseäranis weel ajal, kus piirituse allikad iga saarekese suurema kiwi taga woolamas.

Rabade eksploateerimine elektrijõuna selles masstaabis, nagu seda Naroowa kose juures omal ajal kawatseti, milleks kõige kohasemaks Jõõpra raba oma suuruses ning turba wäärtuse poolest tuleb pidada, peame praegu rahalise kitsikuse tõttu unistuste hõlma jätma.

Wäiksemad rabad oma kauguse tõttu tööstuse elusoontest ei tasu seda riigistatud elekterdamist praegu ära, ehk olgu siss, kui meie asunikud oma põllulapikese juure elektri mootori abil enast sõidutada lasta wõiwad, ja perenaised kodus laupäewiti elektriga leiwaküpsetamisest ei keeldu.

Keskmise suurusega rabad, nagu seda Ellamaa ja Sooniste rabade wäli on, mille peale ka praeguse turbatööstuse juhatus enda tähelpanu on koondanud, pakuwad küll soodsaid oletusi elektrofitseerimise mõttes, ja kui meie turbatööstuse kalkulatsioonid arwesse wõttes, siin riikliselt mingisugust kasu tahaksime lootat, siis oleks see ainult niipalju, näituseks Tallinnas, kui suurema tarwitaja kohta tähendatuna, et meie kohalise linna elektri jõujaam, oma müügihindasid rewideerimise alla wõtma saab ja sellega kohalisele tööstusele kättesaadawamaks muutuda wõib.

Täpisepealsematest kalkulatsioonidest praegu mööda minnes tähendame, et kohalised madala pinge erajõu jaamad, kes wäljamata naftat kütteaineks tarwitawad, wõiwad elektriwoolu 15 Emk. ümber klw. tund turule lasta, selle juures 15% sisse pandud kapitaalid teenides, kuna Soomes näituseks segajõu jaamad ühe klw. tunni eest praegu 5,60 Emk. wõtawad, kuna meie turbatööstus rabasse asutatud 30.000 v. pingega jõujaama elektri woolu hindasid, ühes kuludega woolu transformeerimiseks, mis tellija kanda jääb, à 15,5 Emk. klw. tund arwestama peab.

Nõnda siis wõiksime praeguste wäljawaadete juures loota, et riikline turba elektrofikatsioon Ellamaa rabas, riigile ainult niipalju otsekohesest kasu wõimaldab, et tema praeguste jõu hindade peale surwet awaldab, mis temale ka wõimalik peaks olema juba selle tõttu, et tööstus, kui riikline ettevõtte, igasugu maksudest waba on, ning sisse pandud kapitaali pealt protsentisid ei tasu. Niisuguste tingimiste juures wõiks Tallinna linna jõujaam praeguse uuendatud sisseseade juures 12 marka klw. tund jõudu wälja andma hakata. Meie riikliste ettevõtete teostamise juures kipub alaliseks nähtuseks jääma waade, kus ettevõtetud kawatsusi enne teostamist ette ära ei hinnata: katsutakse kõike omal jõul ja nõul, maksab mis maksab, läbi wiia. Seda tuleb meil ka praeguse Ellamaa jõujaama ehituse juures konstateerida.

Kewade poole nägime seal mingisuguse laudadest kokku löödud ehituse, mida jõujaamaks söimati; suwe lõpul, kui masinate osad wäljamaalt kohale ilmuma hakkasid, asuti sama hoone mahakiskumisele ja osalisele ümberehitusele, kuna nüüd lõppude lõpuks selle hoone ümber kiwist alusmüür on kerkinas, mida tulewase jõujaama alusmüüriks wististi nimetada wõib, kui mitte jälle äpardusi ei juhtu.

Alusmüüri kontuuride järele otsustades, saab ehitus õige mitmesopiline olema, mis rebase pesa käikudega tugewasti wõistleb. Mõne sopi juurelisamisega wõiks ehk ka meie tehnikum enda laboratooriumile aset leida. Jaam pidi 15. detsembriks s. a. küll walmsis saama, kuid selleks on wähe oletusi.

Kohale toodud masinad wiibiwad praegu kiwist alusmüüri sees ehitatud puust hoones; wäike sädemekene wõib siin kõik need kawatsused ja kulud tuleroaks muuta.

Needsamad masinad jätawad mulje, et siin oleks ennem nagu mõne suuremajoonelise katsejaamaga tegemist, millega ka ehituse soppide arw osalt seletataw. Siin leiame meie turba gaasi generaatoritega kõrwa hiigla lokomobiili; puudub weel auru-turbiinide aggregaadid, ja kui ka wiimaste kohale muretsemisega hakkama saadakse, oleme ühe laboratooriumiga jälle rikkamaks saanud.

Nõnda siis, tsirkuse ehitusega hakatakse peale ja muuseumiga lõpetatakse ära.

Niisuguste laboreerimistele peaks kord lõpp tulema, sest et meie noor riik, kes majandusliselt alles jalgu alla wõtmas, selleaolisi kulukaid kawatsuste teostamisi enda turjal kanda ei suuda. Seda peaksid

meie riigi tööstuse arendajad enda kawade juures enne teostamist tugewalt alla kriipsutama, kui mitte kogu riigi majanduslist aparraati üleliigse kuludega halwata ei soowita.

Nõnda siis on waewalt usutatw, et riigi turbatööstus neid lootusi praegu täita ei suudaks; milledest sealpool nii kramplikult omal ajal kinni peeti. Kogu see operatsioon, nii riigi arwel, kipub wägisi katseteks kujunema, millest ainult soowijad praktilisi andmeid riigi kulul tegelikust elust ammutada wõiwad, kuidas aga tulewikus talitada ei tuleks.

Põlewkiwi tööstuse tegutsemisest ja wäljawaadetest leiame ajakirjanduses pea ainult asja liig kõrgelt hinnatud kawatsusi, mille järel õige ruttu pettumus tahab järgneda.

Omaval ajal ajakirjanduses laineid sünnitanud õlikiwi destilleerimise sisseseade ostuküsimus, mille järel tellimine meie põlewkiwi tööstuse kaudu ikkagi Sakamaa „Pintschi“ firmale järgnes, waatamata selle peale, et meie kohalik tööstus asjaga hakkama oleks saanud, ei ole weel kohale ilmunud.

Kui see uus sisseseade kord Kohtla kawanduses ülesseadmist leiab, saab tema kindlasti hulga kallim olema hinnast, mis tema ehituset kohalised tööstusettevõtted tol ajal nõudsid, kuna tema wäärtus tehniliselt kuigi suur ei ole.

Juba siis, kui nimetatud sisseseade ostuküsimus päewakorral oli, andsid meie eriteadlased seletusi kawatsatud sisseseade puudulikuse üle, kus peale muu kindlaks tehti, et sisseseade retortide kõrge kuumuse juures kõik kergemad gaasid, milledest kondeuseerimise teel õli saadakse, ära põlewad. Neid seletusi ei leitud wääriliseks arwesse wõtta, kuna firma J. Pintschi esitaja, kes ka sel ajal kohal wiibis, oskas kui wilunud ärimees, pakutawale turukaubale poolehoidu walitsewas ringkonnas wõita, ja selle juures weel ostu lepingu niisuguse aluse peale rajada, mis teda kuigi siduwaks wastutuse suhtes pakutud kauba juures ei sea. Kui nüüd weel arwesse wõtta äriringkondades liikuwaid seletusi, et kõik selle J. Pintschi firma kupatuse awaliku külje määrimise taga riigile suurem wäljamaa kapitaal waritsemas, kes peale meie ebaõnnestunud katsete, oma tingimistega kontsessiooni saamise suhtes esinema saab, jääb tahtmata mulje, et meie oma kapitaali firma J. Pintschi laboratooriumi tarwis oleme ohwerdanud.

Puhtkaubanduslisest küljest wälja minnes peame tähendama, et kui see tellitud

Pintschi tõrvaajamise pada kord riigi kull töötama hakkab, ei suuda tema kuidagi wälisurul langewate õlihindade juures wõistlust wälja kannatada, kuna kaugem tulewik sellel alal, kuigi soodsaid lootusi ei pakku, see et Kaukaasia õliallikad ikkagi igawesti ei saa sulutud olema.

Teiselt poolt ei ole meie garanteeritud selle eest, et Rootsimaa eriteadlased, kes wiimasel ajal õlikiwi destilleerimise uue meetodi peale on sattunud, mis poole odawama kuluga pea kõige õlikiwis leiduwa õli kwantumi wäljawõtmist wõimaldab, meie riikliste „Pintschi“ padadele otsa peale ei tee.

Meie siseturu konjunktuur õlidega kauplemise alal näitab meile, et praegu juba mitmeaastased tagawarad igasugu wäljamaa õli Eesti pinnale eraalgatuse tegewuse najal koondanud, ning riiklist wõistlust wälja kannatada mõtleb.

Põlewkiwi, tema loomulikus olekus kui kütteaine, jääb lähemas tulewikus siseturu wõistluswõimalikuks oma kütewäärtuse poolest, kui riigi tööstus kõik abinõud hinna alandamise alal käsile wõtab. Siin tuleks riigil asja igatpidi õhutada, wäärilisi auhindasid ülesleiduste eest määrata jne., millega siseturu poolehoid saawutatud oleks.

Üldises kokkuwõttes peame rõhutama, et riigitööstus, olgugi kõige awaramate teguwõime õigustega, peab jääma piiridesse, mille äramääramine riigiasutuste enda tarwiduse arwust teatud produkti peale ära oleneb, ja seegi tingimistel, kui tööstus wõistluswõimulisena esineda suudab.

Laialisem tegewus tööstusalal peab riigi kodanikkude hooleks jätma, sest riigi majandusolude edenemist wõime ainult seal loota, kus mitte riigi asutused, waid riigi kodanikud tööstuseelu tuiksoontena esinewad. Ei taheta meil seda arwesse wõtta, oleme sunnitud oma weeringud teiste rahwaste ja riikide irooniliste muigete saatel maha matma, sinna kust meie neid enam wälja ei kanguta.

Tahame elada iseseiswat riigi elu, peame ennast selle alla paenutama, erakondlised näakklemised kõrwale jättes.

Loodame, et meie kõrge Riigikogu enne uusi walimisi õmal ajal tehtud sammud riigitööstuse alal järelekaalumisele wõtab, millega riigi ja kodanikkude kukrude kulu- ja maksude suhtes tuntawat kasu loota wõib,

Modestus.

KINDRAL SOOTS SÕJAWAE SEADUS- ANDLUST SELETAMAS.

Ka kindral Soots näib lõppude lõpuks kõigiti nupukale ja otstarbekohasele järeldusele ning otsusele jõudnud olema, nimelt et tehtud etteheidete peale wastamiseks ja tagasitõrjumiseks mitte õmal ei pruugi igakord sulge kätte kahmata ja „Kajasse“ kirjutama kukkuda, waid et seda vähemalt sada korda kasulikumalt wõib toimetada ajakirjanduse esitajate oma juure kutsumise läbi. Lase allawatel ametnikudel mingisugune seletus kokku kombineerida, kogu peale selle kümme-kond lehtede sulameest oma juure, kanna see wärk neile ette ja järgmisel päewal ilmub see kõik kindlasti nähtawal kohal ja kõlawa pealkirja all. See on ju ka oma-moodi paljundamine: „Kaja“ asemel ühe lopsuga informatsioon kogu Eesti ajakirjanduses, sest pealinna lehtedes läheb trükk prowintsi häälekandjatesse. Ka teisiigi headusi ei puudu, kuid sellest pikemalt teisel.

Wäljamaalt 8 miljoni eest ostetud kõndunenud ja kõlbmata lennumasinad said ainsama seletusega „terweks“ tunnistud, no miks ei pidanud see asjaolu siis ka tagantkihutawaks tõukejõuks olema sõjawäe seadusandlust lasta „Isamaa hiilgawa pinnale paista“, et paraliseerida etteheitelid saamatuse ja kindlate sihtjoonte puuduse asjus. Mõeldud-tehtud. Ja, peab tähendama, seekord päris diplomaatliselt. Tähelepanu kõrwalejuhtimiseks jätetakse sõjaministeeriumi senise tegewuse üleüldisest iseloomustamine ja sihtjoonte selgitamine kõrwale ja hakatakse selle asemel jutustama sootu midagi muud. Peale wäikse õpetawa sissejuhatause sõjawäe seadusandmise korra kohta, loetakse üles terve rida seaduskawasi, mis see usin ministeerium kõik olla ajajooksul walmis löönud, nagu — „hobuste ja weoabinõude registreerimise ja kaitsewäkke wõtmise seadlus“, „sõjawäe korteri- ja kütteseadlus“, „seadus rahwawäe komisjonide ülewõimise kohta sõjaministeeriumi alla“, „seadlus kaitsewäe warustamise kohta rahu ajal“, „seadlus ohwitseride teenistuse käigu kohta“, „seadlus ohwitseride ja sõdurite teenistuskraadide muutmise kohta“, „seadlus fagawarawäe ohwitseride ettewalmistamise kohta“, „sõjawäe kohtupidamise- ja nuhtlus-seadlus“ jne. Õppe-määrustikkudest olla ilmunud: „määrused nekrotite wäljaõpetamiseks“, „jalawäe riwi määrustik“, „erimäärustikud suurüksi-, ratsa-, inseneri- ja piiriwalwe-osadele“ jne. Nagu

näete, pikk ja päris aukartust awaldaw nimestik, kuid ligemal waatlemisel ei leia me' siiski ka siin põhjust rõõmustamiseks. Herra Soots'i nimetud seadlustest on senini ellu wiidud wist ainult „hobuste registreerimise seadlus”. Waewalt saadi aga selle läbiwiimisega algust teha kui kohe laialdane nurin lahti pääsis, sest „põllumees” kindr. Soots walmistas siin tõsistele põllumeestele-talupoegadele ootamatusi ja paha meeleolu. Kesk kõige kibedamat tööaega wõetakse hobuste märkimine ette, kusjuures ülewaatus-punktsi liig wähe määratakse, nii et talumeestel sõita tuli kuni 30—50 km. kaugusele, kusjuures ette toodama pidi ka nii wanad hobused, millest „Eesti kroonule” milgi tingimisel enam asja ei wõinud saada. Wähe weel sellest. Registreerimise komisjoni komandeeriti Wene keelt rääkijad ohwitserid (oletada tuleb, et ka nende rahwuskeele järele otsustataw). Rahwas aga wangutas pead ja sõnas kurwalt — justament kui tsaari ajal. . .

Kõik teised „seadlused” olla „väljatöötamisel”, kui kaugel sellega aga ollakse jääbki saladuseks. Wõib olla on nendega kõigest algust tehtud wõib aga ka olla, et tarwis ainult weel, nii ütelda, „le punkt peale panna. Esimene oletus paistab olema siiski märksa tõenäolisem, sest ka kõige lihtsamate, kuid hädaliste, uuendustega pole aastate jooksul hakkama saadud. Ohwitseride ja wäeosade nimetused on ikka weel wanad, weneaegsed. Millal saadakse muutmiselega hakkama, taewas seda teab! Esiti küll mitte nii warsti. Ohwitseride auastmetes ülendamine lõpetati juba 1. maist 1920. a. arwates, — uue seadluse ootamisel. Paljudel jäi järgmise auastmesse wäljateenimiseks ainult mõni üksik päew puudu, nüüd aga oota kindral Soots'i armust juba 3 aastat. . . Ei, mõistlikum oleks wist kõigest waikida olnud! Pole tõest põhjust ka siingi töökusega uhkustamiseks.

Kel tuttaw sõjaministeeriumi wiimaste aastate õhkkond ja töötamise wõimalused, see teab, et üksikud ametkonnad ja üksikud isikud on teinud tõest tõsist tööd, mida herra kindr. Soots oma korraldustega on ainult seganud. Iseäranis tuleb seda allakriipsutada korraldus-walitsuse ja sõjawäe õpetuskomitee kohta. Wiimase asutuse kokkuseadel ja wäljaandel ongi ilmunud kõik senised sõjawäe määrustikud, milledest herra Soots'i juttu teeb ja neid on wõrdlemisi kaunike kogu.

Muidugi ei unusta herra kindral ka

enesekiitust ära — edukat tööd olla täiketanud sellekohaste jõudude puudus sõjaministeeriumis: ei olla küllaldaselt kindralstaabi ohwitserisi! Järeldama peaksime siit, et senini tehtud töö siis ka kindralstaabi ohwitseride õlgadel on lasunud. Igatahes üpris ja üpris wäga suur uudis. Meie teada pole kindralst.-ohwitserid kõige selle juures küll wist sõrmegi liigutanud. Meil neid ju ikka siiski on, õige mitu meest pealegi, kuid nii mõnedegi tööwõimsusest räägitakse päris huwitawaid anekdoota. Wäljapaistwa erandina nimetatakse ainult kindralstaabi ülema polkownik Tõrwandi nime, kes tööd oskata ja tahta teha.

Asudes igas awaliku elu nähtuses täi- sa erapooletul, riiklisel, waatepunktil, pole meil põhjust selle mõjule pääsenud arwamise warjamiseks ja loeme heameelega oma kohuseks, ääremärkusena seda tõeasja awalikult konstateerida, sest polk. Tõrwandi isiku kohta olime waremalt, tema päewaraamatu ja kujunenud üldise olukorra tõttu, koguni teisel arwamisel ja wäljendasime seda ka lehe weergudel.

Sedasi on siis lood-seadusandluse alal tehtud töö ja töötajatega. Aga kõige selle juures on hr. kindr. Soots ajakirjanikkudele seletusi jagades wõtnud omast seisukohast waadatuna kõige kasulikuma külje ja walgustanud seal hulgas õieti saju, mille kohta etteheited tehtud pole, kuna selgitust nõudwad päewaküsimused just meelega surnuks waigiti. Jutustati laialt enam-wähem kõrwalise tähtsusega detailidest, kuna põhimõtetest ja üldise kawa wõi sihtjoone karakteriseerimisest waikides mööda hiliti. Ometi on aga just nendel aladel etteheited ja soowiawaldust kuuldawale lastud tulla. On häwitaw otsus antud meie sõjawäe õpeasutustes walitsewa õpetussüsteemi kohta, on etteheidetud kindlate põhimõtete omakstunnistamise puudusel sihitalt senna-tänna wõnkumist, Eesti rahwawäe juhtiwa koosseisu muulastega komplekteerimist jne. jne. Kõik igatahes kaugelt liaaldasema ulatusega ja põhipanewa tähtsusega küsimused, kui seda on, näituseks, hobuste registreerimise seadlus. Nii oleksime muu seas tahtnud heameelega kuulda hr. sõjaministri arwamist ja kawatsusi, mis äraolenema saawad sõjawäes teenistuseaja kindlaksmääramisest. Kudas loodetakse sõjawäge lühikese teenistuseaja keskusel wõitluswõimalikuks jõuks kujundada, kas siin ka enne sõjawäe-teenistuse aegne koolikaswatus kaasa aitama peab wõi mitte, missuguse wälise

Kuju ja wahekorra sõjawäega peaks omandama tulewikus kaitse-liit, missuguses sihis arenema peaks meie sõjawäe juhtiwa kooseisu (ohwitseride) erihariduse täiendamise ja omandamine? Ega's see sõjawäe elu ikka nii lihtsates raamidest ei liigu, et seda iseloomustada saab mõne majanduslise seaduse väljatöötamise nimetamisega. Oleme kindlad, et ajakirjanikud sama targalt hr. Soots'i juurest lahkusid, nagu nad senna tulidki ja et ka lugejatega samane nähtus kordus. Kõigile aga pidi jääma tühtlane tunne: on räägitud seda, mida tarwis teada pole, ehk mis paremal juhtumisel enam-wähem kõrwalise tähtsusega, kuna see, mis selgitust nõudis, ütlemata jäeti, sest et... sest et seal midagi ütelda polnud, ilma ennast halba seisukorda panemata. Kui need „jutuajamised“ ka edaspidi sarnased saada töötawad, siis parem jäägu nad juba ära.

—o—

ÜKS WÄÄRSÜNNITUS EESTI RAHWAWÄES. *)

Eesti sõjawäe organiseerimisel ja süsteemi loomisel on käidud põhjusemõttelikult kõigiti Wene reformide ja eeskujude järel.

Wabadussõja kestwuse ajal oli see isenesest arusaadaw, sest et meil ju sõjaajandusel „Wene kool“ selia taga oli, kuna tol ajal ka igasugune wõimalus puudus omapärast sõjawäge moodustama ehk väljaõpetama hakata, kui waenlase parwed kiirelt terwet maad üleujutada ähwardasid. Kui pehastanud ja halb Wene sõjawäe süsteem ka oli, tuli sellega sõjaajal kui paratamatusega leppida ja kannatada, lootusi rajades tulewiku peale, mil awaramad wõimalused saabuwad omapärase Eesti malewa loomiseks.

Wabadussõda on möödunud. Maitseme juba kolmandat rahuaastat, kuid meie rahwawägi on sisuliselt endiselt wenemaiguline ning on tooniandwad nii paljuski asjus Wene kvalifikatsioon ja traditsioonid. Igatahes kurb fakt meile ja meie ajale.

Kui meil ohwitseride korporatsioonist ja wäärnähjustest ohwitseride aukraadide ja ülendamise asjus omal ajal kirjutati, siis riwas see sügawalt sõjakangelaste õigustunnet. Veel walusamini torkab aga silma üks püsima jäänud wäärsünnitus, s. o. sõjawäe-ametnikkude klass meie rahwawäes. Selle klassi moodustamisel puudus igasugune süsteem ning tema olemas-olemise ja seisukorra juures praegu on walitsemas täielik Babiloni korralagedus, isegi omawoli...

*) Küsimuse tähtsuse pärast anname käesolewale artiklile ruumi, Toim.

Igaüks sõjawäelastest wahest teab, kuidas Wene sõjawäes sõjawäeametnikkude nimetuste ja ametisse määramistega lugu oli ja missuguseid funktsioone nad sõjawäe aparaadi juures täitsid. Sõjawäe ametniku kutse on meil ka Wene sõjawäest omandatud, kuid mitmete lahkuminekutega. Ilmasõja ajal peeti Wene sõjawäes sõjawäeametnikku ohwitseri korporatsiooni üheõiguliseks liikmeks, ei waadatud tema peale harkpanewalt, ega püütud teda aillasuruda.

Mis sünnib aga meil?

Wabadussõja ajal nimetati s.-ametnikke nii paljudel juhtumistel ohwitseride puudusel rea-ohwitseride kohtele. Nende, s.-ametnikkude kogemusi arwesse wõttes, määrati neid niisama ka kõrgemaile ametikohtele, nagu: osakondade, kantselite üleimateks, sõjawäe kontrollöörideks, intendantideks jne., kus nemad ka rahu ajal püsiwad. Suuremalt osalt domineerisid s.-ametnikud aga majandusalal — majandusülematena, nende abidena, laekahoidjatena, asjaajajatena jne., olles sõjawäe majandusalal rohkem kompetentsem.

Aukraade s.-ametnikkudel ei olnud, niisama ka wormi. Lubati kanda ohwitseri frenchi musta kraega. Hiljem tulid krae nurkadele märgid, wastawalt ametile. Wiimane asjaolu wormi kääsimuses sünnitas palju korralagedust: musti kraesid kandsid wabalt ka kirjutajad, isegi rahwawäelased; kraemärke ei kantud ametilewastawalt ning ülemus oli hoopis loid järelwalwe suhtes ja tähend. wäärnähjuste kõrwaldamise. — Mis aga piinlik-walusalt s.-ametnikkudel teenistusajades, niisama ka seltskonnas end tunda andis, see oli ohwitseride poolt nende peale ülewalt alla ja üleõla vaatamine. Ohwitser ei lugenud, s.-ametnikku omaga ühewääriliseks. See olukord tekitab ebanormaalselt wahekorda ohwitseride ja ametnikkude wahel, mis sõja-päiwil paljudel juhtumistel tihti konfliktideni minnes, end walusalt tunda andis.

Kuid sel ajal, kui kõik tähelpanu ühise waenlase peale oli sihitud, ei olnud aeg isikliste asjade õiendamiseks. Kannatada lootusega, et tulewikus, rahupäiwil, abitu ja õigluse seiskord kaob.

Peale sõja lõppu, 1920. aasta suwel, töötati S. W. warustuswalitsuse poolt välja ja pandi maksma uus sw.-ametnikkude worm. Arwati nimelt tarwilikuks, et sw.-ametnikud, kui osa sõjawäest, ka pagunisi peawad kandma, nagu see iga kultuurriigi regulaarsõjawäele omane. Pagunite peale asetati hästi silmapaistew walge neljanurgeline märk f Arusaamataks siin juures jäi aga see, et ametnikkude worm ühesarnaseks loodi niisamamoodi sw.-ametnikkude kui ala-

mate juures. Ei tohtinudki wahet olla ei Juuda ega Israeli mehe wahel. Puudusid ju aukraadid. Ametiastet ei arwatud tarwiliseks wormiga äranäidata. Selle tagajärg oli mõstagi ebamäärane ja tihti kordusid pent-sikud nähtused ühe ehk teise sw.-ametniku tundmise juures tema wälimusest. Nii näituseks ei teadnud wõõras sõjawäe-asutuses wahet teha kantselei ülema ja asjaajaja ehk jälle intendandi ja tema warahoidja ehk laduwalitseja wahel. — Sõjawäeline kord aga põhjeneb ja nõuab käskude täitmise teostamist, ülemuse ja alama mõiste, wanaduse, printsiibi makspanemist jne., mis end wäliselt just aukraadides awalduma peab. Kes wähegi sõjawäe küsimusega tegemist on teinud, see teab, et ükski korralik sõjawägi, ega selle liigid, ilma aukraadideta ei saa olla, ükskõik siis mis nime-tuse meie ka anname. Mis kujutab enesest siis Eesti rahwawäes sõjawäe ametnikkude klass, mis ka üks osa sõjawäest?

Teine lugu oli aga rahwawäes teenivate sw. arstidega. Ka nemad olid kuni 1920. a. ilma wormi ja aukraadideta, järjekult sellesamas seisukorras, mis sw.-ametnikudki. Kuid neile oli „saatus“ armulikum. Nad nõudsid, organiseerisid endid ja ei wäsinud ikka ja ikka nõudmast, ning neid arwati ka auosaliseks ja anti aukraadid, kas wahest sellepärast, et nende hulgas „kaaluwamaid“ ja suurema haridusega isikuid leidus, kellede sõnadel rohkem mõju? Nii näituseks nimetatakse nüüd: sanitäär-kapten, sanit.-polkownik jne. Ja midagi ei olegi imestamise-wäärt, päris otstarbekohane koguni, kuna aga esialgu kõrgemad sõjawäelased ja sõja-minister arstidele aukraadide andmise asjus kõigest jõust wastu sõdisid. Mis on siis peapõhjuseks sw.-ametnikkude aukraadide süsteemi eitamisele? Kas ei wõiks neid sw. arstide eskuul nimetada administratiiv-ohwitserideks, — adm.-leitnant, adm.-kapten jne.? Ei saa tähendamata jätta, et sw.-ametnikkude klassi ümbermoodustamise asjus läinud aastal ühe kõrgema sw.-ametniku poolt wastaw kawa wälja oli töötatud, mis-sugune sõjaministrile kinnitamiseks ette pandi. Kuid wiimase poolt pandi, ilma et asja sisuliselt läbi oleks arutatud, lühike ja palju ütlew otsus: „ei ole nõus“. Sellega asjal lõpp. Milles seisib siis takistus? Nagu kuuleme, olla sw.-ametnikkude klassi ümbermoodustamise projekt praegu ikka weel sõja-nõukogus, paremaid aegu „kalewi all“ ootamas. Mõttetu oleks temaga uuesti sõjaministri ette astuda, sest kinnitust ta ikkagi ei leia.

Sarnane õiguseta ja abitu seisukord õhuta-b sw.-ametnikkude keskel rahulolematust ja kibedustunnet kordkorralt suuremaks.

Tublimad ja enamharitud sw.-ametnikud on sõjawäest ammu erateenistusse üle läinud. Järel jäänud on need, kellelel kusagile minna ei ole ja kes nimetud ülekohut sun-nitud on kannatama. Kahtlemata on selle-läbi ka sõjawäe seesmine tublidus osalt langenud. —

Sw.-ametnikkudel kui ka ohwitseridel on teatawasti teenistusosalal kohustused ja wastu-tus ühesugune. On aga wastutus ühesu-gune, siis peawad ka õigused ühesugused olema. Praegune olukord seab ohwitseri teenistuses kui ka eraelus kõigiti eesõigus-tatud seisukorda.

Kõige raskemaks hoobiks sw.-ametnik-kudele on aga see, et neid ohwitseride kor-poratsiooni ei toetajaks ega tegewliikmeks wastu ei wõeta. Seda keelab ohwitseride-kogu põhjuskiri. Siin alles on peajoon ohwit-seride ja ametnikkude wahel tõmmatud, niisama kui „plebeede ja patriitside“ wahel wanas Roomas, sest kuidas wõisid patriitsid plebeedidega sobida?

Sw. arstid, kellelel aukraadid antud, on ka ohwitseridekogu üheõigusliseks liikmeks wastu wõetud. Missugune kahe mõõdupuuga mõõtmine! Ja see kõik demokraatlikes waba-riigi rahwawäes?

Paistab aga mõnele sw.-ametnikkude klassi ümbermoodustamise küsimus enam-wähem kõrwalisema tähtsusega ja wahest ehk öeldakse, et siin aupüüdmisega tege-mist on, siis on ülalettetoodud põhjendused ja faktid küllalt mõõduandwad ja näitawad, et asi kiires korras muudatust wajab. Milleks on siis meie sõjawäe keskwalitsus oma arwu-rikka koosseisude ja mitmesuguste asutus-tega? Kas ei oleks nende kohus ja üles-anne niisuguste wäärsunnituste likwideeri-mine? Wõi on sw.-ametnikkude küsimus nii keeruline Gordiuse sõlm, mida wõimata lahti arutada?

Õigusega tuleb konstateerida, et käes-olewas asjas andeksandmata hoolimatuse ja saamatusega tegemist on. Kui ei ole sw.-ametnikkude klassi Eesti sõjawäes tarwis ehk ei täida tema oma otstarbet, siis kaota-tagu ta hoopis ära. On aga sõjawäe amet-nikkude liik meie rahwawäes tarwilik, siis antagu temale aukraadid ja arwatagu tema liikmed ohwitseride korporatsiooni wastu-wõetuks ja üheõigusliseks.

Teist teed siin olla ei saa.

Kuidas seda tehniliselt tegewas teenis-tuses wiibiwate, kui ka reserw-sw.-amet-nikkude juures läbiwiia, kas kursuste, eksa-mite, õppuste jne. abil, (sest et sw.-amet-nikud kahte-kolme liiki jagunewad), see ei peaks mingisuguseid ülesaamata raskusi sünnitama.

A. E.

MONDA ASIAAAMISEST MEIE MINISTEERIUMIDES.

Kellel tegemist on olnud meie Waba-riigi keskastutustega — ministeeriumitega — see teab, kuidas seal aegamööda kõik asjad käiwad, kuidas kirjawaheetus kuude, isegi aastate wiisi ühest asutusest teise rändab ja halwemal juhtumisel kusagile kalawi alla kopitama jääb. Teine halp- tus on see, et üksikutele isikutele, samuti ka asutustele mõnikord ministeeriumitest üksteisele wastukäiwaid seletust antakse.

Wiimaselt nimetatud pahe on seletataw sellega, et pahatihti isikud seadusi seleta- ma pannakse ehk sellesarnased isandad ise endid kohustustesse topiwad, kes ise seadusi ei tunne ja oma seletustega minis- teeriumi autoriteeti aina kõigutawad, rää- kimata nendest pahedest, mis selle läbi riigikodanikkell wõib juhtuda.

Augustikuul sai merilennu salga ülem töö - hoolekande - ministeeriumilt ametlise kirja, kus sõna-sõnalt öeldud oli, et „Riigi Teatajas“ nr. 82, 1922. a. awaldatud pe- rekonna abiraha-seadus ei muuda päewa- tööliste maksetawa abiraha norme ega wäljamaksmise korda ja sellepärast ei tule riigi tööstuslistes ettewõtetes töötawatel päewatöölistel perekonna abiraha saami- seks mitte uue nõudmisega esineda.

See küsimus oli nimelt ülestõusnud sel- le läbi, et lennuwäe majandus-ülem ei tahtnud lennuwäe töökodades töötawatele päewatöölisele perekonna raha juulikuu eest wälja maksta, seletades et töölised liig hilja sellekohased nõudelehed esitasid. Töölisele oli aga enne lennusalga ülema päewakäsuaga teada antud, et nende pere- konna-raha norm endiseks jääb ja uute nõudmistega selles suhtes waja esneda ei ole. Töölised pöörasid palwega lennusal- ga ülema poole, kes wastas, et töö-hoole- kandeministeerium mitmekordse järelepäri- mise peale wiimaks 10. oktoobril ametli- kult wastanud, sellest wastusest aga selgu- nud, et ministeerium päewatöölisele mak- setawa perekonna abiraha asjus hoopis wastupidisele seisukohale asunud oli, kui see 18. augustil saadetud ametlises kirjas äratähendatud oli.

Lennuwäe salga ülem andis töölisele nõu, juulikuu eest saamata jäänud pere- konna abiraha kätte nõudmiseks töökaitse kommissari poole pöörata, ehk töö-hoole- kandeministeeriumi wastu kohtu-protsessi alata, sest selle ministeeriumi ülesanne on, töölise huwide kaitsemine seaduse põhjal, mitte aga üksteisele wastupidiste seletuste andmine ja mitmekuuline wiivitamine.

kui ametlikult mõnikord sealt seletusi kü- sitakse.

Sellest on näha, kui lohakalt töö-hoo- lekandeministeeriumis asju aetakse. Selle asemel, et konfliktit lahendamine wastawa osakonna lahendada anda, annab minis- teeriumi kantselei kahepaikseid seletusi ja töölised ootawad kuude wiisi oma seadus- liselt õigustatud nõudmise rahuldamist.

Peale selle paneb sarnane mitmetpidi seaduse seletamine töökaitse ametnikud raskesse seisukorda, sest kui ministeeriumi kantselei seadusi iga kuuaja tagant isemoodi seletab, siis kujuneb konfliktide lahendamine töökaitse - kommissaaridele keeruliseks küsimuseks.

Käesolewal juhtumisel jääb ka meri- lennu salga majandusülema tegewus aru- saamatuks, kes päewatöölise perekonna abiraha kinni pidas, ehk küll seaduses sel- ge sõnaga öeldud, et päewatöölisele mak- setaw perekonna-raha norm endiseks jääb ja töölisel uue nõudmisega esineda waja ei ole, mida ka töö-hoolekandeministee- riumi esimene ametlik kiri kinnitas.

Oleks töölise perekonna-raha endiselt edasi maksetud, poleks waja olnud lennu- wäe salga ülemal mitmekordselt minis- teeriumi poole pöörata, misläbi muidugi ka ministeeriumi kantseleist üksteisele wastu- käiwad seletuseandmised ära oleksid jää- nud.

W. W.

WALITSUSE „KRIIS“.

Kriis tuurib juba mitmendat nädalat. Kindlat lõppu ette näha on praegusel sil- mapilgul weel raske. Kõige wiimaste tea- dete järele olla rühmadewahelised nõupi- damised lõppenud põhimõttelise kokkulep- pega. Tegelik walitsemise kawa kokku- sedamine jääda Riigiwanema kandidaadi hooleks. Nüüd tuleb siis Riigikogu esi- mehel walitsuse kokkuseadmise asjus kel- legi poole pöörata. Erawiisil olla kuulda, et liisk K. Päts'i peale peatuma jääda. Ametlikult pole aga senini ettepanekut weel tehtud.

Kõigist senistest walitsuse kriisidest on küll käesolew kõige haledam ja armetum. Waremalt tõid nad vähemalt enesega tea- tud elawust kaasa. Kired löid lõkkele, ja- gati wastastikku hoopis. Ühe sõnaga, — musta pesu pesemine käis laial alusel. Ei ütle, et see oli ilus ja tarwilik. Kaugeltki mitte. Kuid siiski paistus, et inimestel vähemalt usku oli oma sõnadesse ja tegu- desse, et ei puudunud kõige juures ometigi mitte ka aateline külg. Ja nii mõndagi

selgus harilikule kodanikule selles parteide-wahelises heitluses, saadi poliitilist kaswatustki.

Käesolew kriisike algas aga ilma tõsise põhjusega, otsitud ettekäanete all. Algatajatel oli raske awalikult omi seisukohti awalikult kaitsta, millest siis ka tingitud nende wäljaastumiste wõrdlemist wäga tagasihoidlik toon. Isegi partei ajakirjandus ei osanud „kursi“ pidada ja õiget tooni tabada. Kudas sa ikka lähed tagantjärele seda arwustama ja mahategema, mida omad mehed tegelikult keeta aidanud; parem juba targu waikida. Nihkus siis kõik see haledawõitu jant, nii ütelda, kullisside taha, oma keskele. Rahwale aga jäidgi arusaamataks ja teadmataks kriisi wäljakutsumise motiivid — nähtawasti oli neid raske leida isegi otsimise juures. Käisid siis rühmade esitajad koos istumas, tegid seda wahest üsna põhjalikult (mõni koosolek on kestnud isegi hommikupoolse öösse tagajärjed muidugi on jäänud laiemale hulgale teadmataks. Misjaoks peabki teadma harilik surelik „kõrgemat poliitikat“ ja „saladiplomaatiat“...

Nii siis põhimõttelik kokkuleppe on olemas. Paistab nii, et wanad tuuled puhuma jääwad. Lõpulikult selgub küsimus muidugi siis, kui tulewase ministeeriumi isiklik koosseis teatawaks saab. Siis alles saab ka üksiasjalisemat hindamist ette wõtta. Jääb, näituseks, sõjaministeeriumi etteotsa ikka weel kindral Soots püsima, siis on seal waewalt küll pööret paremuse poole oodata, kuigi wahest omawahelistel läbirääkimistel selles küsimuses põhimõttelised arwusatawad märkused ei puudunud. On aga põhjust arwata, et senini kurss sarnasel puhul siis weelgi sihikindlamalt püsima jääks ja läbiwiidak. Milleks aga läks siis kriisi üleüldse tarwis. Rühmad wõisid ju ilma selletagi omawahelisi selgitus-läbirääkimisi pidada. sp.

Toimetuse järelmärkus: Et „Walwe“ ilmumine wiibinud, siis on mõned küsimused juba lahendust leidnud.

KUS WIIBIB KAITSEPOLITSEI?

On juba juttu olnud sellest, missugusesse waimustusesse sattus meie kaitsepolitsei aparaat pärast kommunistide juhi Wiktor Kingisseppa tabamist käesolewa aasta kewadel. Kirjutati üksteise wõidu suuri teenuseid oma arwele, nokitseti „autasuna“ wäljajagatawate rahasummade kallal ja usuti lapsikult, et kommunistide tegewusel Eestis jalad jäädawalt alt ära

on löödud. Hiljem, kui kaitsepolitsei kõrgema ülemuse tegewuse kohta meie lehe weergudel mõned arwustawad read ilmusid, koondus peatahelepanu autorite ülesleidmise peale. Taewas, mis selles suhtes küll kõik ära pole tehtud, kui palju ringi jooksetud ja asjata energiast ja jalataldu kulunud. Isiklised huwid näisid riiklised ülesanded täitsa wälja suruma ehk wähe-malt teisele plaanile nihutama.

Kommunistid toibusid saadud lõõgist aga üsna ruttu ja asusid energiliselt uuele organiseerimise tööle, mida neile täiel määral wõimladas nõrk järelwalwe. Ja tagajärjed on nüüd käes. Põrandaalune trükikoda on uuesti töötamas ja „Kommunisti“ järjekorraline nummer ilmunud (6/56). Leht seletab uhkelt, et „trükitehnilised takistused“ nüüd kõrwaldatud olla ja järjekindel ilmumine sellega kindlustatud. — W. Kingisseppa asemel tegutseb põranda all töötades nüüd Eestis J. Anwelt. Hiljuti on tema juhatusel ära peetud Eestimaa kommunistide 3 põrandaalune kongress, millest 20 inimest osa on wõtnud. Organiseerimise töö olla head wälja kandnud, iseäranis õppiwa nooresoo keskel. Peaaegu igas kesk- ja kõrgemas koolis olla põrandaalune ring töötamas. Kommunistlikes noorte ühendustes, mis aasta wanad, olla liikmeteks $\frac{1}{3}$ õppiwat noorsugu.

Nõmme piirkonnas tungitakse juba mitmendat korda, nähtawasti järjekindlalt, laskemoona ladude kallale. Ja, imelik, sellekohane salajane walwe ei too midagi päewawalgele.

Need üksikud näitused ja weel palju teisi näitawad, missuguses umbkotis meie sisemise julgeoleku kaitse praegu wiibib. Usutakse, et Shipkal kõik on waikne, puhatakse teenimata loorberitel ja aetakse pisi-tasa omi isiklikka asju. Tohib sarnane seisukord weel kaua kesta? Kindlasti mitte üks päew enam! Aga millal ja millest wõime lootä pööret paremuse poole? Tuleb meil ehk jälle oota kuni järgmise aasta 1. maini, kus wast ehk jälle mõni Linkhorsti taloine mees kogemata pihku juhtub ja niidid argnema hakkawad. Aga õnneliku juhust tuleb teinekord oota üsna asjata, sellepärast sellele liiwasele alusele juba midagi rajada ei tohitaks. Kodanikkudel on täieline õigus nõuda, et nende waewaga teenitud weeringad õige ülesandele peale kulunud saawad. Sisemise kaitse alal peab tõsiselt tööle hakatama otsekohaste ülesannete täitmisel wastasel korral sattume weelgi rohkem rappa.

Ka Nõukogude Wene salaluure näib hoogu wõtnud olema ja täiel jõul töötama. Korda läinud on ainult Wasknarwa organisatfiooni tabada. Wõimaldawat põhjust esalt siingi samad, millest ülewalpool juttu oli.

Otskoheste ülesannete asemel õitseb luure omade inimeste meeleolu ja arwamiste järele mõne tähtsama mehe suhtes. Kõik see wärk kokkuwõttes lehkab siiski väga tsariaegse olukorra järele. ?

MÄRKUSED JALGPALLI ESIWÕISTLUSTE PUHUL.

Rõõmustawal wiisil on wiimastel aastatel sport Eestis hoogu wõtnud ja tõmbab ikka järjest laiemaid rahwakihtisid kaasa. Rahwuswahelistel wõistlustel oleme suurt tähelepanemist äratanud ja hulk wõitusid saawutanud. Tulewiku wäljawaated lubawad weel nii mõndagi üllatust loota.

Iseäralise populäärsuse on omandanud jalgpall, mis just suurematele hulkadele imponeerib. Wõistlused, iseäranis esi- ja rahwuswahelised, leiawad alati suurt osawõtmist. Ka jalgpalli mängu-tehnika on wõrdlemisi lühikese aja kestwusel otse hülgasammudega edenenud ja on meil juba mitu esimese järgu komandot. Siingi töötab lähem tulewik weelgi edu, kui ainult suudetakse püsima jääda ja liikuda õigetes raamides ja õigete sihtjoonte poole. Spordi ülesanne seisab ju üldiselt rahwa kehalise ja waimlise arendamise edendamises. Sportline kaswatus peab looma igakülgset arenenud terve rahwatõu, kellel omane korrektsus ja aumehlikkus. Onawahelised wõistlused peawad inimesesse, nii ütelda, istutama neid omadusi. Näitab aga olema, et tihti peale just wastupidised nähtused aset leidwad, nagu hiljutistel üleriiklistel jalgpalli esiwõistlustel. Et sündmusel üleüldine tähtsus, siis arwame tarwilikuks, selle juures peatada.

A klassis kohtasid spordiwäljal lõpuwõistlusel meie kaks paremat meeskonda: Tallinna „Kalew” A ja „Sport” A. Ülekaalus oli „Kalew”, kelle mängutehnika kaugelt parem ja meeldiwam „Spordi” omast. Esimene poolaeg lõpeb 2 : 0 „Kalewi” kasuks. Teisel poolajal suudawad sportlased ühe wärawa trahwilöögist tasuda. Selle tagajärjega näib mäng ka lõppema. Just lõpuminutite eel algawad sportlased, oma kaotust ette nähes jõuga pealesurumist. Mäng muudetakse nende poolt tooreks. Palli „Kalewi” wärawasse toimetamiseks lütiakse maha wärawawaht

Lass ja weel üks mängija. Kui wahekohtunik A. Silber sel teel wärawasse wiidud palli gooliks tunnistada ei tahtnud, siis hakkasid „Spordi” mängijad kisades protesteerima, mille tagajärjena gool lõpuks tunnistatigi, missuguse sammuga aga A. Silber wahekohtunikuna ennast, nii ütelda, surnuks löi. Sarnasel teel omandas siis „Sport” „wõiduna” ka tänawu aasta karika ja 33 naela shokolaadi.. Kuid tegelik mänguwõitja oli igatahes „Kalew”, mitte aga „Sport”, mida ka üleüldine publikumi meelepaha-awaldus tõendas.

Kui „Kalew” oleks samase mõõdupuuga wastanud, siis oleks wõistlus igatahes wäljakujunenud päris korrapäraseks kaklemiseks, mil aga jalgpalliga enam mingit ühist poleks olnud.

On mõistetaw ja loomulik, et „Sport’il” on raske loobuda senisest meistri nimest, kuid peetagu seda oma käes ausa wõistlusega. Jalgpalli liit peaks aga omalt poolt sammusi sarnaste wäärnähtuste kõrvaldamiseks astuma, kui ei taheta mitte, et terve liikumine selle all ei kannataks.

Toore spordi harrastamiseks ei pea Eestis mitte pinda loodama.

„Sporti” kaitseks on „Päewalehes” keegi E. Jaanewldt kah omapärase „seletusega” esinenud, mille õige aadress küll oleks olnud nende seltsi kisawale poisikeste koorile. Nimelt olla kalewlased ise omi mehi pikali wirutanud ja muud sellesarnast.

Olgu siinkohal meele tuletatud ka soomlaste arwamist kalewlaste ja sportlaste esinemise puhul möödunud suwel, mis esimeste kasuks kõneles, teistele aga häwitaw oli. Ka meie „Spordilehes” oli sellest juttu.

SÕJAASIANDUSLINE AJAKIRI „SÖDUR”.

Ühes eelmises „Walwe” numbris juba puudutasime arwustawalt seda küsimust ja awaldasime lootust, et wärsked kewadised tuuled „Söduri” juurest kopitanud waimu iga ilmakaare poole minema kihutab ja ajakiri tulewikus nii ohwitseride kui ka sõdurite keskel otsitawaks lugemisaineiks saab, mitte aga lugemislaudadele ja kapinurkadesse toimuma ja kolletama ei jää. Sellest on möödunud igatahes hulk aega. Kahjuks peame aga konstateerima meie lootuste täielist luhtaminekut: „Södur” ilmub endiselt sisuwaesena, kahwatuna ja nähtawasti kedagi ta ilmumine ja olemasolek huwitada ei suuda. Sõjawäelased näiwad nagu auasjaks pidama ja oma kohuseks lugema selle trükitööga mitte tegemist teha. Selle nä-

tuse tõsised põhjused aga peituwad just lehe juures, mis praegusel väljaandel ei wõigi kedagi huwitada, waid lihtsalt nuhtluseks on.

Sõjawäe loomise ajajärgul, kus igasugused põhimõtte'liku ja tegeliku tähtsusega küsimused iga sammu peal esile kerkiwad, kus lahkuminewad waated lähemat selgitust nõuawad, kus arwustaw sõna õigeid sihtjoone peab aitama leida, kus soodne aluspind on tüsedate jõudude kaastööliste oma ümber koondamiseks, sel ajajärgul osata nii waimuwaeselt ilmuda, nagu seda „Sõdur“ praegu „kindralstaabi“ polkownik Reek'i toimetusel on, see on omalt kohalt küll kah meistritöö. Wõtke waewaks lehitseda näituseks „Sõduri“ käesolewat aastakäiku ja teie ei leia mitte ainsat enamwähemgi tähelepanemiseväärilisemat, põhimõtetelist laadi kandwat, meie sõjawäe organiseerimise alase puutuwat artiklit.

Käsitatakse selle asemel ainult teise järgu tähtsusega küsimusi, millede hulgest palju ilma ühegi kahjuta ära wõiks jääda. Kas materjaali puudusel wõi mõnedel teistel põhjustel näib wiimasel ajal toimetust rohkem huwitama Nõukogude Wene punawägi kui oma malewa. Juba seisukorra pealiskaudnegi silmitsamine lubab seda oletada. Muu seas leiame näituseks:

„Nõukogude Wenemaa sõjawäe organiseerimisest“ (№ 6), „Punawäe reorganiseerimine Nõukogude Wenemaal“ (№ 8), „Nõukogude Wenemaa sõjaline seisukord“ (№ № 15—16), „Ülewaade Nõukogude Wenemaa spionaashi korraldamisest Eestis“ (№ № 16—20 ja järgneb weelgi), „Nõukogude Wenemaa sõjalaewastik“ (№ 20) jne. Hõõrud lihtsalt lugedes imestuse pärast silmi ja ei taha esmalt nagu uskudagi, et Eesti sõjawäe eriajakirja näppude wahel hoiad, — nii wäga lehkab see Wenemaa järele! Naaberriigi sõjawäe organisatsiooni tundmine on ju sõjawäelastele tarwilik, kuid ei tohi seal juures oma sõjawäesse puutuwate eluliste küsimuste walgustamine mitte täitsa warju jääda. Pealegi ei tulle kõik need artiklid niihästi mitte kui midagi iseäralikku ja huwitawat, waid on liht agentuurteadete kokkuwõtted, mis ühtlasi ka kõigis kohalikkudes päewalehtedes i' musid. Nende põhjal ei saa siiski ka punaarameest õiget, ülewaatlikku pilti mitte.

Sõjawägi wajab ajakõrgusel seiswat eriajakirja kahtlemata rohkem kui ükski teine ametkond. „Sõdurit“ praeguse! kujul selleks aga milgi kombel lugeda ei saa ja kulunud summad („Sõdur“ ilmub suurel riiklisel toetusel) on otstarbetalt lendu lastud. Nii see edasi kesta ei wõi, waid peab muu-

tus ette wõetama. Ei ole usku, et see sündida wõiks hr. polk. Reek'i juhatuse all. Wiimane on oma kätte koondanud peale toimetaja kohustuse weel terve rea ametisi: sõjaw. õpeasutuste inspektor, kindralstaabi kursuste juhataja ning lektor, sõjakooli lektor ja igaks juhtumiseks lisame weel juure— jne. jne., sest wahepeal on ehk weel midagi juure tekkinud. Peale selle käib ta wahetpidamata wäljamaa komandeerimistel. Kõige selle juures ei jää ju lihtsalt enam aega toimetuse töö jaoks, teiseks puutuwad ka teised toimetajale tarwilikud omadused. Leitagu sellepärast kõige esimeses järjekorras wastaw juhtiw jõud, kes suudaks oma ümber kaastöölisi koondada ja lehele wärskemat waimu sisse puhuda. Ühtlasi aga wõetagu ka sisu põhjalikuma rewideerimise alla ja loobutagu bürokraatlikust waimust.

Eestis ilmub juba kaunike kogu eriajakirju ja seda ilma ühegi wälise toetuseta. Mõned neist on omanud üsna soliidse kuju. Miks ei peaks seda siis suutma riiklisel toetataw, wõrdlemisi rohkearwulise sõjawäe healekandja.

N. N.

KAS POLITSEI „OHWITSERID“ ?!

Wormi muutmise haigusest kolmekordse karwamuutmise järele näib meie politsei selapuhku lahti saanud olema. Aga egas sellepärast ilutsemisel weel lõpp pruugi olla— mõnede isandate peaaegu on küllalt noobe uute „wäärtuste“ wäjamõtlimiseks. Wõime lugemisele alal jälle kaunis isewärki uudisega kostitada.

Ohwitseri wormil, aukraadidel ja nimetusel näib rahuajal mõnede inimeste juures iseäraline külgetõmbew jõud olema (sõja ajal muidugi on kardetaw end selle nimetusega siduda, siis sarnaseid püüdeid juba ei ole). Tahatakse aga maksu mis maksab ohwitser olla sellest küsmata, et see nimetus omane on ainult puht sõjawäelisele elukusele. Juba mõni aeg tagasi kuuldus, et mõned politsei juhtiwad herrad ümber käisid mingisuguse „politsei ohwitseride“ instituudi kawaaga. Pidasime seda lihtsalt lapseänguks. Nüüd aga näeme, et siiski wäikselte tegelikkude sammude juure üle on mindud. Praegu peetakse Tallinnas kõrgemate politseiametnikkude kursusi. Seal on siis maksma pandud korraldus, et iga ülemuse ilmumisel kursuse korrapidaja auandmiseks politseinikkudele kamandab „herrad ohwitserid“ ja ise selle järele raportiga wastu lendab. Prowintsi meestel oli sarnane wärk muidugi täieline uudis. Kellegi järelepärimise peale olla siis üks õpetusandjatest targalt seletanud: „Et

waadake, politseis on ka omad alamal ja kõrgemal teenistuse astimel teenijad isikud, just nagu sõjawäes — alamwäelised (waban-datagu meie demokraatlikus riigis seda sõna!) ja ülemwäelased. Et waada e, meie omawahel arutasime ja leidsime, et need wiimased on ikka ohwitserid, kuis sa teisiti ikka wahet teed? Kodusel wiisil „arutati“ ja kodusel wiisil pandi ka maksma. Üks wäga kena ja lihtsustud asjaajamise wiis. Ja kui politseinikkude eeskujul nüüd ka järjeltegi-aid leiaks, siis tuleks meil lähemal ajal ohwitseri nii mis rabinall, sest igas asutuses on ju oma alam ja ülem teenija. Kui politseis wiimased endid wõiwad ohwitserideks nimeta, mikspärast ei wõi seda siis ka teha wangimajade ja tolli ametnikud? Ja segatuste ärahoidmiseks ei jääks selles uputuses muud üle kui sõjawäes kõik okwiiserid omakorda ümbernimeta kas wõi nekrutideks.

Nagu öeldud, muldu kõik ju wäga kena, kui see wärk ainult wastolus ei oleks wabariigis maksma korraga, kus ohwitseriks wõib saada ainult sõjakooli ku suse lõpetamise järel wabariigi walitsuse ülendamisel. Järjekult on politsei, kes korra ja seaduslikkuse järele walwama peab, ise seda korda rikunud. Halbitagu eraelus, kuid ärge kantagu seda halbitust mitte ametasutusse. Seal jäägu ikka iga mees oma liistude juure ja ärge tikutagu endid ehitma wõeraste sulgedega. Pandagu aga selle asemel rohkem rõhku sisemise tubliduse ja ametlikohuse korralikuma täitmise peale.

N. N.

KALLIS LÖBU.

Hiljuti teatasid ajalehed meie suuremate sõjalaewade, miiniristlejate „Lennuki“ ja „Wambola“ proowisõidust, millest kutsutud külalistena ka riigikogu liikmed ja teisi wõõraid osa wõtnud. Sõidetud kuni E'kholmisaareni kiirusega 52 klm. tunnis.

Proowisõiduga olla wõidud wäga rahule jääda. „Waba Maas“ arwas keegi heaks sel puhul koguni pikema, wäga luulelise kiidukirjeldusega esineda. Ühe sõnaga — kõik näis paremas korras olema. Ja seda pealiskaudsel waatamisel täie õigusega, sest laewamürkate peale, mis oma poolsada kilomeetri tunnis maha wirutawad, wõib wabariik igatahes uhke olla — teistel rajariikidel sarnaseid laewu juba pole! oleme nii ütelda, teiste omasarnaste hulgas mereriik ka sõjawäeliselt, wäksel wiisil Inglismaa... Meie rahwuslisele iseteadwusele wõib ju sarnane teadmine wäga kõdistaw ja armas olla, kui see löbu riigile ainult liig kallis maksma ei läheks. Õõ awallik saladus, et wõrdlemisi

wäikse laewastiku ülewahpidamine palju kallim maksma läheb kui kaugelt suuremaarwuline jalawägi, isegi wist rohkem kui jala ja suurtükiwägi kokku. Ja just nimetatud kaks laewa sünnitawad merewäe wäljaminekutes peasummad. Nad on nahwtaga kõetawad kiir-ristlejad, millede peatähtsus just kiires liikumiswõimaluses seisab. Masinad otse neelawad nahwtat. Liikumise puhul ei saa kulusid rehkentada mitte sadande tuhandatega, waid miljonitega. Ei ole just kõige täpiseimaid andmeid praegusel silmapilril käepärast, kuid wiimane proowisõit igatahes maksis ka riigikassale miljonisi. Wene riigil oli nahwtat omal määramata arwul olemas, ta wõis seda siis kulutada, meil tuleb aga seda kalli wäliswaluuta eest sissewedada — ja see käib igatahes üle jõu. Pealegi ei ole sarnaste laewade tüüp meile mitte kohane. Mis wõiksime nendega sõja puhul siis ette wõtta, milleks läheks nende kiirust tarwis. Waenlase tagaajamise peale merel ei tule mõeldagi, samuti ei wõi juttu olla ka kauguse tõttu nende randade ootamata pommitamisest ja põgenemise peale wist ikka ka ei taheta mõelda. Rannakaitseks merekindluste warjul kõlbawad aga kaugelt rohkem wäiksemad laewad, millede ülewahpidamine palju odawam tuleb.

Ei taha siinkohal hakata konkreetsemate ettepanekutega esinema. Tahame aga loota, et need, kelledesse asi puutub, merewäe reorganiseerimise wiibimata päewakorrale wõtawad. Praegune seisukord on igatahes täitsa ebaloomuline ja kaotud kulud ei tööta mitte seda tulu, mis oodata wõiks. Ei suudeta merewäe korralduses midagi wastuwõetawamat soetada, siis on küll parem kui need hiigla summad jala ja teiste wäelike paremale järjele tõstmiseks saaksid kulutud, millega oma riigi julgeolekut sada korda paremini kindustaksime. Luksuse peale rahakuutamine on aga lubamata. —?

„SISSESOOLATUD“ PUUD.

Juba üle nädala päewade kestab Sadama tänawal puude wedu. Iga hommikul seisab seal terve rong, millest puid välja laaditakse, ning töö-woorimeestega kuhugi ära weetakse. See iseenesest nii harilik toimetust, on aga kõigi möödakäijate tähelepanu äratanud, selle pooldest, et wäljalaaditawad puud iseäranis halwad, pehastanud ning eemalt waadates päris mädanenud paistawad olema. Tihti kuuldu ühe kui teise möödamineja märkusi niisuguste puude kohta, kus neid kord küttekomitee „sisse-soolatuteks“, kord jälle mõne muu nimetu-

sega „austatakse“. Teadagi ei ole ju inimeste uudishimul piiri. Nii ka nende „sis-soolatud“ puude asjus. Tahetakse igal lingimisel teada saada, kelle niisugune „hea“ kaup peaks olema. Alguses ei teadnud keegi seletada, kust need puud pärit ja kes nende omanik, kuid nüüd räägib juba terve sadama piirkond, et need Tallinna linna elektriijaama puud pidada olema, mis uskult Petseri-Wõru piirilt kellegi „geniaalse“ Hebra mehe armust pealinnale, 7500 marga eest kubik, elektri tegemiseks olla saadetud. Mõned ainult muigatawad, niisugust juttu kuuldes, ning lausuwad: — „geschafft“ on „geschafft“ kuna teised, nagu walgust tabatud, seisma jääwad, ning umbusklikult protesteeriwad: „See on tühi jutt! See ei wõi wõimalik olla, et linn niisuguse mädanenud rämpsuga eest seitse ja pool tuhat oleks maksnud ja weel elektriijaama jaoks!“

Olin pealtkuulajaks, kui keegi isand ägedalt niisuguse „tühja lori“ vastu waidles, et kuidas wõis linn niisuguseid puud mõne juudi käest seitsme ja poolte tuhanda eest kubik osta, kui praegu kõige paremaid puud 4—5 tuhandaga kubik wõib saada, niipalju kui süda soowib. Kuid niisama ägedalt waidleb sellele isandale teine vastu ja tõendab, et need puud on Tallinna linna elektriijaama jaoks kellegi juudi käest ostetud, ning olla makstud nende eest seitse ja pool tuhat marka kubikust. Wihaselt lausub esimene: see on wale! See ei wõi wõimalik olla! — ning sammub edasi. „Meil on kõik wõimalik!“ lendab temale sapiselt tagalt järel.

Ei tahaks küll iga „tühja lori“ pärast „Walwe“ ruumi raisata, aga et see „lori“ sadamast juba linna on jõudnud, ning mitmesuguses wariatsioonis „suust suhu“ edasi kantakse, kus juures kõiksugustest linna isade „operatsioonidest“ ja „kombinatsioonidest“ oletatakse, siis oleks igatahes soowitaw, et need, kellesse asi puutub, niisugusele „tühjale lorile“ piiri paneksid, awalikult teadaandes — et need puud, mis Sadama tänawal wagunist wälja laaditakse, ei ole Tallinna linna elektriijaama puud. Peaks nad aga seda olema, siis — et nende eest mitte seitse ja pool tuhat kubiku eest pole maksetud, sest selle hinna eest näikse need tõesti soolatud olewat, ning selle tõttu läheks meil ka elekter „soolaseks“.

M—k.

WAHELUGEMISED.

Praegu kõneldakse õige rohkesti korteri- ja walitsuse kriisist. Needsinatسد kriisid erinewad üksteisest selle läbi, et walitsuse kriis warem-hiljem ikkagi ühte hullu moodi likwideeritakse kuna korteri kriisist seda najalt loota ei ole.

Raudteelased kaebawad, et olewat palke küllalt siin-seal wettimas, antagu inimestele krunt kätte ja las ehitawad maju. Aga waadake, armsad inimesed, siin peab küsimust põhjalikumalt tundma õppima, mis wõiks selle põhjuseks olla, et kusagil ei kerki uue maja sein, küll langeb aga olemas olewate maja katuseid aeg ajalt lössi ja nõgusse.

Ei maksa kergeusklikult mõelda, et meie riigiwalitseja Majesteet Riigikogu, et aega saab nii tühiste küsimustega tegemist teha, kui on korteri kriis. Wõi arwate, et linna-wolikogu, kus jällegi istub trobikond parteilasi hakkab wäikemajade ehitamist tõsiselt wõtma.

Ühe tõsise partei wõi erakonna mehe peamure on selle eest hoolitseda, et erakond kuiwale ei jääks mis ei tähendaks muud kui tooli alt ära löömist ka iga üksiku erakonna liideri alt, kes nüüd erakonna turjal poliitika areenale ratsu toonud.

Kas pole kuulnud mehi, kes lubasid üles ehitada maju. Kas pole meile tasku topitud programme, mille järele pidi Eesti Eedeniku muudetama ja praeguse walitstuse kriisi ajal lõowad erakonna mehed oma nõudmised wõi tingimised wälja milledega trumbatakse üksteist üle ja millest wõib näha, et iga erakond ainult riigi ja rahwa huwide eest walwel tahab olla.

Ja kauplemine kestab.

See kauplemine on kestnud nädalaid, ta wõib kesta terve kuu ehk weel rohkemgi. Kui siis uued ministrid wiimaks oma kohale asuwad, kas arwate et siis midagi muutub, ütleme meie majanduslise elu pahede likwideerimiseks. Ei sugugi! Siis wõib olla, et hakatakse alles küsimust harutama kelle kuradile seda kriisi waja oli ja mis sellega kätte saadi ning ministrid, kes ometi erakondade nurga kiwid, peawad kogu tähepanu ja oma tegewuse erakonna huwide kohaselt reguleerima, et erakond suudaks opositsiooni meestele mõjuwalt vastu raiuda, ühtlasi ka oma walijatele silmi teha. Üks igawene heitlus kestab edasi kuni uued walimised käes. Siis alles kuuleme kuidas suuga suuri linnu tehakse. Siis astu lagedale elanik, kes kannatad korteri puuduse wõi mõne muu pahe all ja anna oma hää — mitte see hää, mida sull edaspidigi oma

hädade kurtmiseks nii kibedasti waja läheb — erakonnale kellest loodad kõige rohkem. Walimine wõib Toompeale wisata uusi rühmi ja põrmu paisata wanu, tuleb jällegi walitsuse moodustamine ja enne muidugi kibe kauplemine.

Korteri kriis aga kestab ja walitsuse kriisid wõiwad korduda, sest meie riigiisa wõimupiiri ei saa wõrrelda mõne korraliku taluperemehe wõliga, kes purelema läinud sulased Jürid-Jaanid, Ottod-Mihklid oma ette kutsu ja jalaga pörutades ütleb: — Kui te, maidad, ei märka rahuga tööd teha, siis käige kus see ja teine egas majapidamine mõni mängu asi ei ole j. n. e.

* * *

Maa mõisates ürgawad mitmes kohas wiinawabrikud, kus valmistatakse seda kibedat wedelikku, millest saab sissetulekut riigi kassa, karskuse keskkomitee ja söögi-maja pidaja, kes hoolitseb kodanikkude isu äratuseks söögi aluste troppide eest.

Wiinawabrikud annawad weel seda ilust hapuroka sarnast praaka, millega wõib nuumata härgi ning sigu. Kahjuks ei saa inimene selle praagaga omale watsa ette kasutada, sest see teeb hambad hellaks. Peab wälja arwama mõne muu nuumamis abinõu, sest kõik muud mugawused maa suurnikudel on, aga neil puudub weel eht parunlik kael ja kumer kõht.

Nüüd ongi mõnes mõisas, nagu Karksis, rohkem rõhku inimnuumamise peale hakatud panema ja piirituse wabriku asemele asutatakse weiniwabrik. Asunikud tõstawad kisa, et weiniwabriku mehed kõik mõisa ruumid ja maagi mõisa südamest oma alla wõtnud. Rumalad mehed need asunikud, ei suuda aru saada, et siin uute parunite kosutusküsimus päwakorral. Külpanäete, et warsti õllewabrikud mõisates huu-gama pannakse, sest hea wein ja õlu on kaelakaswatamiseks kõige paremad abinõud. Kes küsib niisugusel juhtumisel asunikudest. Kui pole sul ruumi, ela oma puduljustega kause all kui t'had, mõisa südameses suitsewad aga weiniwabriku korstnad.

Willem Wops.

II. DIWIISI LAATSARETT TARTUS.

Kui sõdade järg meie maal lõppes, likwideeriti meil Tartus, I. Tartu sõjawäehaigemaja Maarjamõisa wäljal. Need majad oma rikkaliku ruumidega anti ülikooli walitsusele haigemajaks.

Endisest I. Tartu sõjawäe haigemajast moodustati Sawi tän. end. Rostowtsewi

kliiniku ruume, kust elanikud wälja kihutati, II. diwiisi laatsarett 100 woodiga.

Sel ajal waieldi ajalehtis iseseiswa laatsareti asutamise wastu, kus ülikooli haigemaja neid kohustusi oleks wõinud wäga hästi täita, kuid lõppude lõpuks sai siiski II. diwiisi laatsarett oma iseseiswa töötamise wõimaluse ja laatsarett töötab tänapäewani.

Kuisugust kasu wõi kahju nim. laatsarett praegu wabariigile toob, sellelt wõtame esialgu üheainsama näituse — personaali ja haigete arwu. Personaal on kokku 54 hinge, peale selle weel 30 welskeri õpilast, kes on ka abiks tarwilikkuse korral. Siis on sinna komandeeritud 7. polgust komandandina alamkapten, kes ainult selleks on, et haigetele linnamineku lubasid anda. Haigete arw aga on sel aastal mitte üle 60 korruga olnud. Kuu jooksul läheb aga personaali palgad ja ülewaldamine üle paarisaja tuhande maksma, peale selle muud kulud. Palju tuleb selleläbi üks haige maksma?

Kas on sõjaministeeriumil sarnast ülearust ülewaldawat nimekandjat tarwis, kuna ülikooli haigemaja Maarjamõisa wäljal neid kohustusi haigete wastu kõigiti kasulikumalt wõiks täita.

Ministeerium kuhu alla nim. laatsarett kuulub, peaks laatsareti likwideerimise asjus samme astuma, et tartlastele wabaneks see ruum, mille läbi nii mõnigi korterikriisi all kannataja eluruume leiaks ja wabariigil iga kuu üle paarisaja tuhande marga vähem wäljaminekuid oleks.

Misuguste resultaatidega nim. laatsarett on töötanud, sellest loodame kindlate andmete ja arwudega lähemal ajal esineda.

—ik.

—o—

KIRJAD TOIMETUSELE.

1.

Wiimasel ajal on hakkanud ajakirjanduses järjekindlalt ilmuma artikleid, mis raudtee agentuuri wastu sihitud ja selle tegewust mitteõiglaselt walgustawad. Neid artikleid on mitu korda ilmunud „Tulewikus“ ja pärast ka „Walwes“. Wiimasena „Walwe“ nr. 33-mas awaldatud kellegi „Wabariiklase“ artikkel: „Kas riiklistel huwidel asutati Tallinna sadamasse riigi raudtee ekspeditsiooni agentuur“ wõtab kõik endised süüdistused agentuuri wastu uuesti üles ja on kõige täielikum kõikidest ennem ilmunud artiklitest. Süüdistused isenesest küll tõele ei wasta, kuid wõiwad lugejal ja ajakirjanduses, kes muidugi

as, aga tuttawad ei ole, eksiarwamisi tekitada. Nende ärahoidmiseks ja tõe jaluleseadmiseks palun Teie lugupeetud ajakirja weerdudel järgnewa selgitusele ruumi lubada.

Raudtee agentuur on asutatud wabariigi walitsuse otsuse põhjal 20.XII.21. a. ja tema ülesandeks on kõikide Tallinna sadama tööde ühtlustamine ja odawamaks tegemine. Selles sihis on agentuur siimaani töötanud ja ka mõndagi tagajärge oma tegewuses saawutanud, — üksikuid töö hindasid kuni 40% wõrra alandades ja oma mõju kõikide sadama töö-harude kohta enam-wähem maksma pannes. Suuremaid tagajärgi oli wõimata siimaani kätte saada, sest agentuur on seotud endise lepinguga, mis Tolliwalitsus 1919. a. tolli artelliga sõlminud ja mille järele suurema jao sadama tööde peale ainuõigus Toli artelliile antud. See leping on raudtee agentuuri poolt tolli artelliile 4-maks detsembriks s. a. üles üteldud, mis ajast siis agentuur ka kawatseb mõndagi uuendust sadama tööde korralduses maksma panna, töösid otstarbekohasemalt organiseerida ja tööhindasid tuntawalt alandada. Töösid, mille peal tolli artellil ainuõigust ei ole, on raudtee agentuur juba nüüd hakkanud toimetama, ja nende hindasid 20—40% wõrra alandades.

Et raudtee agentuuri tegewusel tagajärgi on olnud, seda kinnitab isegi „Wabariiklane“, kui ta oma artikli lõpus mitte üksi sadama töö-taksid, waid isegi raudtee tariifide alandamist agentuuri arwele katsub kirjutada ja selle üle kibedalt kaebab. Aga sellest eespool.

Mis puutub „Wabariiklane“ wäitesse, nagu ei oleks raudtee agentuuril mingi ülesandeid sadamas ja nagu oleks ta ainult ülearune parallel asutus Tolliwalitsusel kõrwal, siis teab ju „Wabariiklane“ ise wäga hästi, et raudtee agentuuril ja Tolliwalitsusel hoopis isesugused ülesanded ja sihid on: kuna Tolliwalitsus riigi fiskaal huwisid kaitseb ja walwab, et riiklised tollid ja teised maksud kaupade pealt õieti saaksid sisse kasseeritud, korraldab raudtee agentuur sadama töösid ja katsub neid riigi ja kaubanduse huwidele wastawalt wõimalikult odawalt organiseerida.

Niisama on „Wabariiklane“ walesti „kuulnud“, nagu tuleks riigil wäljamaksta 2.000.000 marka kahjutasu, mida kaubamajad raudtee agentuurilt olla nõudnud. Niisugust kahjutasu nõudmist pole agentuurile esitatud ega maksaks „Wabariiklasele“ kuulujuttude peale ka midagi põhjendada, pealegi, kui need kuulujutud niisugused on, mida keegi teine, peale „Wabariiklase“, wist kuulnud ei ole.

Ka agentuuri poolt teenijatele ja tööliste maksetawate palkade küsimuses on

„Wabariiklane“, nagu näha, lasknud ennast eksitusesse wiia, sest agentuur peetakse üfewal täiesti oma sissetulekute arwel ega ole ta riigi käest siimaani weel ühtegi marka saanud ega nõudnud. Palka saawad aga ametnikud raudtee agentuurilt, nagu kõigis teisteski riiklistes asutustes, kindlate normide järel, ega ole agentuuri juhatusel ühtegi juhtumist teada, kus mõni ametnik oleks 17.000 marka kuus palka saanud.

Wiimaks kaebab „Wabariiklane“ weel, et 90% agentuuri ametnikudest optandid olla, kuna demobiliseeritud sõdurid seal kohta ei leia. Selle peale oleks niipalju ütelda, et praegu agentuuris töötawatest ametnikkudest ligi 30% (ehk kui naisterahwad üldisest ametnikkude arwust maha arwata, siis üle 40%) demobiliseeritud sõdurid on, kuna optantide arw üle 10% wälja ei tee. Teised ametnikud on pea kõik endised raudteewalitsuse ametnikud, kes sealt agentuuri ümberpaigutatud. (Agentuuris teeniwate demobiliseeritud sõdurite nimekirja lisan siia juure).

Mis puutub üldisesse walitsuse poliitikasse raudtee tariifide ja teiste taksidest, siis ei kuulu see muidugi raudtee agentuuri kompetentsi ja „Wabariiklane“ peaks oma kaebusega wabariigi walitsuse poole pöörama. Ühte peab aga ütleva, et Wene transiit-kaupade juures Tallinna tolliartelli poolt tehtawate tööde hindade kindlaks määramisel tuli riigiwõimul ikkagi ka üldiste huwidega rehkendada ja ka seda silmas pidada, et Tallinna sadama töö hinnad mitte liig palju kõrgemad ei oleks, kui teistes Baltimere sadamates.

Tollid peaks ka ise sellest arusaama ja wõimatut mitte nõudma, sest taksid on ikkagi kõrged küllalt ja annawad artelliile wõimaluse ka nüüdgi kaunis ilusaid summasid puhtakasu näol transiitkaupade juures tehtud tööde pealt tasku pista.

Wõiks weel paljugi kirjutada üldise olukorra üle sadamas ja nende põhjuste kohta, millega kõik need süüdistused suusõnal ja ajakirjanduse kaudu raudtee agentuuri wastu seletatawad on ja kust poolt nad tulewad, aga see wiiks liig kaugele ja wõiks weelgi rohkem paksu werd agentuuri ümber sünnitada. Loodan, et sellest lühikesest üldiste faktide kokkuwõttest sedakorda jatkub, et erapooletus lugejas ja ajakirjanduses walearwamisi raudtee agentuuri kohta kaotada.

Tallinna sadama Raudtee
Agentuuri juhataja eest R. Gutman

Sekretäär (allkiri).

II.

Pikal tänawal leiduwa kino kohta on mul au Karskusliidu nimel järgmist seletada. Oli esialgu kawatus seda kino wigastatud sõduritega üheskoos pidada, kuid see oli wõimatu, kuna sõjaminister ei leidnud wõimalikuks sõjawäe kino jaoks ruume rekwireerida, ilma rekwireerimata aga ruumid majaperemehe poolt edasi üüriti herra Stockmarile, kes ise mõtles esialgu sellesse kino mahutada, pärast aga ruumid pr. Eltermani kätte läksid, kes seal alkoholi restoraani tahtis awada, milleks aga linnawalitsus tolleaegse Karskusseltside Kesктоimkonna palwel luba ei annud. Praegu on neis ruumes mingisugune äri kontor.

Wagun-kino jäi teostamata kõrge waguni remondi raha tõttu, mida 1 miljon 900 tuhat marka taheti, peale selle waguni üür, wedu raudteel, teenijad jne. Oleks pidanud wäga palju siin juure maksma, kuna samu asju ilma eri wagunita wedades palju odawamate kuludega läbi saab.

Kino aparaadid ei „roosteta“ aga sugugi niiskes „Walwaja“ keldris, waid on Tartus Karskusliidu majas, kuhu nad ülesseatakse pärast maja wastawat ümberehitust. Teine, mittetäie ine kinokomplekt leidub praegu haridusministeeriumi ruumes, kuid ka seda pole praegu wõimalik kasutada wastawate ruumide puudusel ja aparaadi komplekti puudulikkuse pärast.

Mis aga puutub karskus-haridussisulistesse kinoetendustesse, siis kawatseb Karskusliit selles mõttes kaastegewusse astuda Eesti kinoomanikkudega, eriti noorsoo ja sõjawäe etendusi korraldades, kui sellekohased filmid wäljamaalt saadud on.

Kõige austusega W. Ernits.

Eesti Karskusliidu (endise Karskusseltside Kesктоimkonna) esimees.

III.

Mõni aeg tagasi ilmus ajalehtedes teade, nagu oleks Petseri wald sellega suure kahju saanud, et wana sekretääri Wesbergi ja wallawanem Zinni tagasi ei walinud. Niisuguse sõnumi kirjutaja ei ole aga suutnud asjasse põhjalikult tungida. Endine wallasekretäär Wesberg ja wallawanem Zinn tegid kogu wallale palju untsu, nagu näituseks nõudis möödäläinud talwel wallawalitsus igalt maapidajalt klassiteede kordaseadmiseks iga liinu pealt 26 marka. Kogusumma üle walla

700.000 marka. Sissenõutud rahaga oli wallawalitsus kohustud kõik walla piirkonda kuulunud klassiteed ja sillad kewadel s. a. korraldada, likult korda seadma, kuna aga teed ja sillad tänase päewani kordaseadmata ja kohati läbipääsemata seisukorras on. Herra Wesberg asus Petseri wallasekretääri kohale 2 aastat tagasi, nähtawasti kui waranduseta isik. Käesolewa aasta algul awas aga herra W. Irboska lähedal piiril kaubapunkti, mille awamiseks mõned sajad tuhanded ohwerdada tuli. Ka praegu peab W. kaubapunkti edasi. Kaubapunkti awamisest peale lahkus Wesberg nädalate wiisi wallamajast, asjaajamise saatuse hooleks jättes — seda mõne kantsleilpreili hooleks andes. Niisugune pahatihti puudumine ametikohuste täitmisel sünnitas rahwa seas nurinat. Peale selle on arwamine, et Wesberg wallawanema Zinni nõusolekul walla kodanikkelt sissenõutud teetegemise-rahaga kaubapunkti awas. Praegu töötab ja lahendab walla rewisjooi komisjoo seda asja, kuid tagajärjed on teadmata; on küll seni ajani kindlaks tehtud kuritahtlik wiinatshekkidega hangeldamine. Selle tõttu arwasid ka petseriased heaks omale uut wallawalitsust walida.

Walija.

Oie dus.

Nagu hra Lukki poolt ette pandud tunnistustest selgus on teras ja wask, millest „Walwes“ nr. 33 artiklis „Wiimiljoniline sehwt“ jutt oli täiesti Alapawi tehase omandus ja sõjawäewalitsusel ei olnud sellega midagi tegemist. Hra Lukk talitas Alapawi tehase wolinikuna.

Toimet us.

Wälistel põhjustel pidi selle numbri ilmumine wiibima. Järgmine number ilmub reedel, 17. nowembril.

Toimet us.

